

5. Jahrestagung der Akademikör-Gesellschaft
Wissenschaftliche Konferenz
Altötting, 08.06.2017

Dr.Dr. Lea-Katharina Steller

Egyes magyar mondattani jelenségek tanítása
a bajor gimnáziumokban

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	2
1.1. Az új német terminológia	3
1.2. A bajor oktatási rendszer	3
1.3. A magyar mint idegen és származási nyelv tankönyvei a bajor iskolákban	5
2. Egyes magyar mondattani jelenségek tanítása	6
2.1. A tárgyi alárendelő „hogymint”-os függő közlőmondatok tanítása	7
2.2. A célhatározói „hogymint”-os felszólító szándékú mondatok kötőmódjának tanítása	10
3. Összegzés	17

Egyes magyar mondattani jelenségek tanítása a bajor gimnáziumokban

1. Bevezetés

Szili Katalin tanszékvezető asszony *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához* c. egyetemi kézikönyvében és előadásai során lépésről lépésre bevezet minket abba a problémakörbe, amellyel az ember a magyar mint idegen nyelv tanáraként az osztályteremben szembesül. „Szabályokat, magyarázatokat ad... a legfőbb nehézségeket okozó jelenségekre: így mikor *o*, illetve *a* a kötőhangzó a tárgyrag előtt, s mikor marad el; mi a különbség a *János a moziba megy* és a *János elmegy a moziba* mondatok között; mi az igekötők szerepe a magyar nyelvben stb.”¹ A *Vezérkönyv* a magyar anyanyelvű tanárok egyik nagy dilemmájára ad biztos választ: melyik szabályt tanítsam előbb, mikor mire hivatkozom, mit mire építsek. A *Vezérkönyv* alapmű tehát ahhoz, hogy hogyan tanítsunk magyar mint idegen nyelvet, mert olyan látásmódot ad, amelyre felépíthető már az adott ország tanrendszerébe való beilleszkedés menete.

---

¹ Lsd. Szili Katalin: *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához. A magyart idegen nyelvként oktató tanároknak* – Fülszöveg

---

Azt azonban, hogy szervezett állami iskolai keretek között a különböző országokban hogyan építhető be tantárgyként a magyar mint idegen nyelv az adott idegennyelvi szaktárgyi munkaközösség közös tanrendjébe, egy következő lépésben kell meghatározni.

Én azért jelentkeztem az egyetemen MID-szakra, hogy a későbbiekben hivatalos középiskolai keretek között taníthassam a nyelvet Bajorországban. Ezért Szili Katalin tanárnő azon jogos kérdésére, hogy *hogyan tanítanék bizonyos mondattani jelenségeket*, először azt kell megvizsgálnom, hogy hol, kinek, milyen keretek között fogom azt tenni. Nem egy népfőiskolai vagy magán nyelviskola nyelvtanfolyamán, nem magyar állampolgárságért folyamodó külföldiek képzésében, nem Magyarországra áttelepülni kívánó nyugdíjas német házaspár magántanáráként – hanem érettségiért is felelős bajor gimnáziumi tanárként középiskolásoknak az akkreditált iskolai képzésben.

1.1. Az új német terminológia

Első és legfontosabb az új német (vagy a még meg nem gyökeresedett nyugati) terminológia ismerete. *Idegen nyelvként* egy nyelvet csak olyan területen lehet tanítani, ahol az nem használatos. Ebből következően Magyarországon nincsen magyar *mint idegen* – kizárólag magyar *mint második nyelv* oktatás. A történelmi Magyarország elszakított területeinek speciális származási nyelv problémájával nem foglalkozik a német terminológia; azt nem ismeri. A *származási nyelvekre* a bajor hivatalokban, középiskolákban általában úgy tekintenek, mint könnyebbségre a az adott idegen nyelv tanulása során. Orosz bevándorló gimnáziumi tanítványaim ugyanúgy tanulják az orosz mint idegen nyelvet, mint a nyelvet szabadon választó bajor osztálytársaik.

1.2. A bajor oktatási rendszer

A más diplomákhoz való viszonyulással ellentétben a megfelelő bajor kormányhivatalok engedélyezik, hogy egy már meglévő elismert nyelvszakos középiskolai tanári diploma mellett magyarországi MID-mestertanári diplomával német állampolgár tanári pályázatot nyújtson be.

Minden bizonygatás ellenére a bajor oktatás Európa legzártabb és legszigorúbb hierarchikus rendszere, amely hatalmas erőfeszítések révén járható csak át. Ennek a rendszernek „előszobájába“ tudott belépni a Müncheni Magyar Főkonzulátus K. Lengyel Zsolt erdélyi

---

származású tudós képviselőjében. Tiszteletet érdemlő, hihetetlenül nagy eredmény, hogy sikerült aláírni a közös megállapodást a bajor oldalról *konzulinak* nevezett USchB, a mi oldalunkról pedig a *magyar mint idegen és származási nyelvet* oktató BMI létrejöttéről. Lassan kiépült ez a Bajorországi Magyar Iskola több helyszínen több iskolacsoporttal; a tanulóink jegyeit pedig elismerik és átveszik a bajor állami iskolák. Nagyon nagy eredmény; majdnem csoda.

Néhány tökéletesen elhibázott döntés azonban mindezt veszélyezteti. Magam is meglepődtem, hogy milyen sokat köszönhetek a bajorországi egyéni szakmai gyakorlatomnak, amit az ELTE engedélyezett. Eddig ugyanis többé-kevésbé szeparáltan dolgoztam mint óraadó integrációs tanár a gimnáziumban, most viszont az „idegen nyelvek“ szaktárgyi munkaközösségbe beépülve megértettem, hogy a Bajor Szabad Állam gimnáziumaiban az idegen nyelveket összehangoltan oktatják. A „német“ tantárgyat nem afféle „német nyelv és irodalom“ tantárgynak kell elképzelnünk a magyar rendszerben megszokott felépítéssel; annak keretében nincsen irodalomtörténet, csak egyes témák merülnek fel, így nincsen rendszerezett „nyelvészeti“ oktatás sem, csak ún. „gondolatok a nyelvről“. Ha felmerül egy-egy kérdés, akkor azt körbejárják a többi nyelveken (angolul, spanyolul, latinul, oroszul s legújabbban perzsául) is. Ehhez a „német“ tantárgy által irányított idegennyelvi szaktárgyi munkaközösségi rendszerhez kell (akár tetszik, akár nem) a magyar nyelv oktatását is igazítani, mert csak úgy lesz létjogosultsága a bajor gimnáziumokban. Ehhez képest Magyarországról „közösség szervező és -irányító fiatal ösztöndíjast“ kapott a Bajorországi Magyar Iskola egy új program keretében, amelynek „célja a diaszpóra magyarságának megszólítása, valamint a diaszpóra közösségi és kulturális életének megszervezése, magyar nyelvismeret fejlesztése és szinten tartása a kiérkező ösztöndíjasok segítségével“². Ennek a köszönhetően a Balassi Intézet (jogutódjának) és a Kőrösi Csoma Sándor Programnak legcsekélyebb bajor helyismerettel és minimális kulturális affinitással sem rendelkező tanácsadója az általa alulkorúsított bajorországi magyar diaszpóra előtt csukta be a már résnyire kinyitott bajor iskolaajtót.

További súlyos hiba volt, hogy a magyar mint idegen és származási nyelv konzuli oktatását a Bajor Oktatási, Művelődési, Tudományos és Művészeti Államminisztériumhoz irányították, viszont a gimnáziumok felügyelete pl. a mi környékünkön a Felsőbajor Kormányhoz tartozik. Mivel pedig a Bajorországi Magyar Iskola vezetősége Regensburgban van, ami közismerten exempt terület, volt császárváros, a Felsőbajor Kormány nem tekinti őket igazán

---

² Idézem a Kőrösi Csoma Sándor Program weblapját: <https://www.korosiprogram.hu/korosi-csoma-sandor-program>

---

tárgyalópartnernek. Ez a tanári kinevezésekben, diszponálásokban mutatkozik meg majd néhány év múlva; s emiatt a tananyag bajor tanfelügyelőkkel való jövőbeli egyeztetése különösen nehéz feladat lesz.

1.3. A magyar mint idegen és származási nyelv tankönyvei a bajor iskolákban

Ahogy már fentebb említettem, a bajor iskolai rendszer nem szereti megkülönböztetni az *idegen* és a *származási* nyelvet; ebből a tanulmányok előrehaladtával további nehéz szervezési kérdések merülnek fel. A bajor iskolai osztályokkal (Regelklasse) szemben a konzuli oktatás lehetősége bizonyos játékeret engedélyez, amit feltétlenül ki kell használnunk a származási és az idegen nyelv bizonyos fokú szétválasztásában. Kik járnak ugyanis a konzuli magyar oktatási rendszerbe – azaz a Bajorországi Magyar Iskolába? Magyarországi és határon túli vendégmunkások gyerekei, Bajorországban magyar illetve vegyescsaládba született gyerekek, magyarországi magyar és német tannyelvű iskolákat látogató magántanulók vagy Magyarországra esetleg a későbbiekben áttelepülni kívánó bajor szülők távoli és elfeledett gyökerekre hivatkozva hozzánk küldött gyerekei. Ahány tanuló, annyiféle nyelvi szint és kulturális ismeret. Őket kell nemcsak összehangolnunk, hanem motiválnunk és fejleszteni minden téren.

A Bajorországi Magyar Iskola általános iskolás (1.-4.) osztályaiban az írás-olvasás tanulása miatt még nincsenek nagy eltérések. Tankönyvekből az alapítványi támogatások miatt *származási nyelv* terén jól ellátottak, több iskolacsoportban pedig *idegen nyelvből* a Kiliki sorozatot illetve a Balassi-füzetekből a „Kalandra fel“ kötetet használják. Mivel itt még nem merül fel az egységesített idegennyelvi blokk, ennek semmi akadályja.

A szak- és középiskolák, az International Standard Classification of Education alapján besorolt bajor ún. Sekundarstufe I. (5.-9.) osztályaiban azonban már nehezebb a helyzet. Szívesen olvasnak, tájékozódnak itt már önállóan a tanulók, ezért az *idegen nyelv* szakirányon tanulók is párhuzamosan képesek olvasni a *származási nyelvet* tanulókkal németül a magyar kötelező olvasmányokat, és németül tanulják hozzá a magyar történelmet. A tantárgy egyharmada válik csak szét: a Magyarországon is tanított *Magyar nyelv* tankönyv és munkafüzet csak magyar nyelvre vonatkozó fejezeteire és az *idegen nyelvi* tankönyvekre, munkafüzetekre.

Erre nagyon jók lennének a MagyarOK kötetei – sajnos viszont egyértelműen nem ennek a korosztálynak íródtak. Aki még nem tanulta a „Kalandra fel“ kötetet, annak kitűnően használható még az alacsonyabb (5.-6.) osztályokban. (Sajnos *származási nyelvből* a Balassi-füzetek egyáltalán nem használhatóak a konzuli iskolákban. A Regensburgi Konzuli Iskola

---

példáján láttam, milyen iszonyatos lemaradást okoz használata műveltségi téren. A nem konzuli rendszerhez tartozó hétvégi iskolákban, nyelvtanfolyamokon, cserkészközösségekben jól oktathatóak, de hivatalos bajor középiskolai keretek között nem megengedett és inkább kínos a használatuk.)

A 10-13. osztályok a Sekundarstufe II. szinthez tartoznak. Ezeknek az osztályoknak léte még kérdéses, hiszen további Főkonzulátusi tárgyalásoktól függ az UaF/UaH tantárgy kötelezően vagy szabadon választható idegen nyelvként való engedélyeztetése. Feltételezhetően tankönyveik a MagyarOK tankönyvsorozat olyan kötetei lesznek, amelyek még kiadásra várnak.

2. Egyes magyar mondattani jelenségek tanítása

Hosszúra nyúlt bevezetőm után most térek rá a tudományos konferenciánk valódi témáira: arra, hogyan fogom az Akademiánk által felvetett magyar mondattani problémákat tanítani. Ezért elnézést kérek, de én nem tudok egy nyelvtani jelenséget „általában“ tanítani – én csak konkrétan egy osztálynak, csoportnak tudok nyelvtant tanítani, ahol rögtön érzékelem, ha valamit értenek, illetve nem értenek. Három helyszínen, Altöttingben, Regensburgban és Münchenben tanítottam többször ugyanannak a korosztálynak ugyanabban a Bajorországi Magyar Iskolában megközelítőleg ugyanazt a tananyagot – háromféle eredménnyel. Az eredetileg legjobb helyzetben lévő, frissen Magyarországról áttelepült vendégmunkás-gyerekek voltak Regensburgban a legelmaradottabb szinten – szinte semmit nem tanultak, csak cédulákkal játszottak a Balassi-füzetekből a tanév folyamán, és még csak nem is hallottak a tanrend által előírt anyagról. Altöttingben a saját csoportomat már két éve tanítom, jó az összhang, szorgalmasak, viszont ennek ellenére sem tudtam „beérni“ a volt missziós iskolából alakult müncheni BMI-t, ahol a felsősök az első osztálytól kezdve együtt tanulják a magyar mint származási nyelvet.

Ilyen körülmények között számomra igazi kihívás egy olyan kérdésre válaszolni, hogy hogyan tanítanék olyan bizonyos nyelvtani jelenségeket, amelyekre eddig még se az én gyakorlatomban, se a Bajorországi Magyar Iskolában nem került sor.

2.1. A tárgyi alárendelő „hogy“-os függő közlőmondatok tanítása

„Subjekt- und Objektsätze“ - ez a tananyag a 7. gimnáziumi osztályban kerül elő, s kb. két hónapig tart, az alábbi témakörben, szövegösszefüggésben:

	Sagen aus dem Mittelalter – Nebensätze genauer untersuchen 115	NACHDENKEN ÜBER SPRACHE • NACHDENKEN ÜBE	
■ 6.1 König Arthur, ein Sagenheld des Mittelalters – Adverbialsätze, Subjekt- und Objektsätze 115	Unterschiedliche Satzarten 115		
<i>Käthe Recheis</i> : König Arthur und die Ritter der Tafelrunde 115	Adverbialsätze 121		
<i>Käthe Recheis</i> : Wie König Arthur mit dem Schwarzen Ritter kämpfte 121	Subjekt- und Objektsätze 125		
<i>Käthe Recheis</i> : Wie König Arthur sich als Gärtnerjunge verkleidete 125	Infinitivsätze 130		
<i>Käthe Recheis</i> : Wie König Arthur den Schwarzen Ritter besiegte 130	Partizipialsätze 131		
■ 6.2 Das Leben des Ritters Arnoul – Attributsätze von Gliedsätzen unterscheiden 133	<i>Georges DUBY</i> : Die Ritter 133		
Übungen zur Kommasetzung 138	■ 6.3 Nördlingen – Eine Stadtrallye durch das Mittelalter 139		
6			

3

Bővebben a kötelező minimum az adott témában:

Subjekt- und Objektsatz

Subjekt- und Objektsätze sind **Gliedsätze**, weil sie die Stelle eines Satzglieds einnehmen. Der **Subjektsatz** übernimmt die Rolle des Subjekts im Satz, der **Objektsatz** die Rolle eines Objekts im Satz. Subjekt- und Objektsatz werden durch ein Komma vom Hauptsatz abgetrennt.

Dabei lässt sich der Subjektsatz wie das Satzglied „Subjekt“ erfragen, d.h. mit „**Wer?**“ oder „**Was?**“.

Beispiel:

Wer in der Schule fleißig ist, schreibt gute Noten.

Frageprobe: *Wer (oder was) schreibt gute Noten?* – „Wer in der Schule fleißig ist.“

Der Objektsatz lässt sich wie das Satzglied „Objekt“ erfragen, z.B. mit

³ Deutschbuch 7, Gymnasium Bayern. Cornelius, o.J., Inhaltsverzeichnis, p.3

„Wen?“ oder „Was?“.

Beispiel:

Ich ärgerte mich, dass meine Freundin zu spät kam.

Frageprobe: (*Wen oder*) Was ärgerte mich? – „... dass meine Freundin zu spät kam.“

Subjekt- und Objektsätze werden auch Inhaltssätze genannt, weil sie den Inhalt dessen angeben, was man denkt, sagt, fragt, wünscht etc. Sie stehen oft bei Verben des Sprechens und der Wahrnehmung wie sehen, beobachten, hören etc.

Ez az az alap, amit a hetedikes bajor gimnazisták megtanulnak, s aztán párhuzamosan a különböző, általuk tanult nyelveken megvizsgálják, hogy az milyen szerkezetekkel fejezi ezt ki:

- Er sagt, dass ich ihn glücklich mache.
- Он скажет, что ты хорошо сделал.
- (Azt) mondta, hogy tegnap moziban volt.
- Dixit canem aegrotare.

Stb.

(Ismételten megjegyzem: arról, hogy ez helyes-e vagy sem, lehet és kell is vitatkozni. De tenni ez ellen semmit nem lehet: azon a felsőbajor környéken, ahol élek, a környék összes, azaz mind a hét gimnáziumában, különösen az általam látogatott Ruperti gyakorlógimnáziumban ez a rendszer. Ehhez kell alkalmazkodni azért, hogy érettségiztetni lehessen magyar mint idegen nyelvből – mert különben egyszerűen nem foglalkoznak a magyar mint idegen nyelv kérdésével.)

Ennek értelmében én a „hogy“-os függő közlőmondatok tanítását a 7. osztályban rövid nyelvtani utalással kezdeném:

„Grammatisch gesehen können die ungarische „hogy“-Sätze AUCH *einfache Objektsätze* sein: also, das Objekt des Hauptsatzes verweist auf den Inhalt des untergeordneten Nebensatzes. (Ein „hogy“-Satz kann auch z.B. indirekte Bitte oder Finalsatz sein, aber darüber werden wir erst im nächsten Schuljahr sprechen.)

Ich habe gehört, dass Kati heiraten wird. = (Azt) hallottam, hogy Kati férjhez megy.
--

Wenn wir berichten, was jemand gesagt hat, verwenden wir meist nicht den originalen Wortlaut (wörtliche Rede), sondern geben den Inhalt nur sinngemäß wieder – wir verwenden die indirekte Rede. Aber im Ungarischen gibt es keine feste grammatikalische indirekte Redeform, sondern indirekte Aussagen und Fragen sowie Aufforderungen oder Bitten. Die Sätze bleiben in diesem Fall immer in Indikativ! (Nur bei Finalsätzen verwenden wir die Möglichkeitsform – aber darüber erst in der 8-ten Klasse)

Péter azt mondta:		„Elfogyott a zsömle“.
↓		↓ ⁴
<i>Ez egy teljes mondat.</i>		<i>Ez egy teljes mondat.</i>
<i>(Es könnte ein ganzer Satz sein.)</i>		<i>(Es könnte ein ganzer Satz sein.)</i>
↓ ↘		↓
Péter (azt) mondta,	hogy	elfogyott a zsömle.
Attila (azt) mondta,	hogy	hideg volt kint.
János (azt) mondta,	hogy	fújt a szél.
Mari (azt) érezte,	hogy	a fürdővíz már kihűlt.
Kati meglátta (azt),	hogy	a kutya ellopta a kolbászt.
A nagymama (azt) tapasztalta,	hogy	tiszta volt a kórház.
Juli (azt) üzent,	hogy	megvette a vonatjegyet.

Ez az első hét anyaga. Mivel azonban jeleztem, hogy ez az anyagrész kb. két hónapig tart a bajor gimnáziumban, ezért mélyebben belemehetünk a „hogy“-os függő közlőmondatok időviszonyítási rendszerébe:

Mondják, hogy	kitűnő tanuló vagy.	MOST vagy kitűnő.
Mondták, hogy		
Mondják, hogy	versenyt nyertél.	RÉGEN nyertél
Mondták, hogy		versenyt.

Számos további példával, játékosan lehet aztán begyakorolni ezt a nyelvtani jelenséget.

⁴ A Hegedűs Rita cikkében „Játsszótársam, mondd, akarsz-e lenni?“ A függő beszéd. In: THL₂ 2012/1-2 p.17 lévő példát egyszerűsítettem egy 13 éves tanuló szintjére.

Mivel a Bajorországi Magyar Iskolában egy évben 30 alkalommal van egy duplaóra, ezért a két hónapos foglalkozási idő egy harmadában (kétharmad művelődéstörténet, történelem és irodalom) van még egy kis időnk a témakör utolsó időviszonyaira, a befejezett események grammatikai idejére:

Mondják, hogy	versenyt nyersz.	A JÖVŐBEN nyersz versenyt.
	versenyt nyertél.	RÉGEN nyertél versenyt.
Mondták, hogy	versenyt nyersz.	A JÖVŐBEN nyersz versenyt.
	versenyt nyertél.	RÉGEN nyertél versenyt.

2.2. A célhatározói „hogy“-os felszólító szándékú mondatok kötőmódjának tanítása

„Adverbialsätze“ - ez a tananyag a 8. gimnáziumi osztályban kerül elő, s ismételten kb. két hónapig tart, az alábbi témakörben, szövegösszefüggésben:

 <div style="background-color: green; color: white; font-size: 2em; text-align: center; padding: 10px; width: 40px; margin: 0 auto;">5</div>	Detektivgeschichten – Sprache als Gestaltungsmittel 101	EN ÜBER SPRACHE • NACHDENKEN ÜBER SPRACHE
	☒ 5.1 E. T. A. Hoffmann „Das Fräulein von Scuderi“ – Satzbau und Modus 101	
	Das geheimnisvolle Kästchen – Funktion und Wirkung von Adverbialsätzen 101	
	Ein Mord und ein Verdächtiger – Aktiv und Passiv 105	
	Die Zeugenaussage Madelons – Der Konjunktiv in der indirekten Rede 108	
	Das Fräulein von Scuderi kämpft für einen Verdächtigen – Unterschiedliche Formen der Redewiedergabe und Redeeinleitung 110	
	☒ 5.2 Friedrich Dürrenmatt „Der Richter und sein Henker“ – Funktionaler Sprachgebrauch als Leserlenkung 113	
	<i>Friedrich Dürrenmatt: Der Richter und sein Henker</i> 113	
	☐ 5.3 Regeln für das Schreiben eines Kriminalromans – Das Spiel mit dem Leser 124	
	<i>S. S. van Dine: Regeln für das Schreiben von Detektivgeschichten</i> 124	

5

Bővebben a kötelező minimum az adott témában:

⁵ Deutschbuch 8, Gymnasium Bayern. Cornelius, o.J., Inhaltsverzeichnis, p.4

2.5 Nebensätze

Adverbialsätze

▷ S. 101–105

Nebensätze nehmen oft die Stelle eines Satzglieds ein; man nennt sie dann Gliedsätze. Wenn ein Gliedsatz die Stelle einer adverbialen Bestimmung einnimmt, heißt er Adverbialsatz. Adverbialsätze lassen sich genau wie adverbiale Bestimmungen nach ihrer Zusatzinformation näher bestimmen. **Adverbialsätze** werden mit einer Konjunktion eingeleitet. Sie werden vom Hauptsatz durch ein **Komma** getrennt.

- **Temporalsätze** geben Zeitverhältnisse an. Einleitende Konjunktionen sind z. B.: „als“, „während“, „nachdem“, „seitdem“. Beispiel: „*Als beide Ritter nicht mehr kämpfen konnten*, brachte Merlin den verwundeten König zu einem Einsiedler.“
- **Kausalsätze** geben den Grund oder die Ursache an. Einleitende Konjunktionen sind z. B.: „weil“, „da“. Beispiel: „Merlin blieb sehr lange bei Arthur, *weil der junge König mit dem Tod kämpfte*.“
- **Konditionalsätze** geben eine Bedingung an. Einleitende Konjunktionen sind z. B.: „wenn“, „falls“, „sofern“. Beispiel: „*Wenn Arthur bei diesem Kampf gestorben wäre*, hätte England seinen König verloren.“
- **Finalsätze** geben einen Zweck an. Einleitende Konjunktion ist z. B.: „damit“. Beispiel: „*Damit der Schwarze Ritter dem König nicht mehr gefährlich werden konnte*, ließ Merlin ihn durch einen Zauberspruch in einen tiefen Schlaf sinken.“
- **Konsekutivsätze** geben die Folge oder Wirkung an. Einleitende Konjunktion ist z. B.: „sodass“ (auch: „so ...“, „dass“). Beispiel: „Arthur war krank und schwach, *sodass er die unbekannte Dame nur verschwommen erkennen konnte*.“
- **Modalsätze** geben die Art und Weise an. Einleitende Konjunktionen sind z. B.: „indem“, „wie“, „als“. Beispiel: „Die schöne Gwinever trug viel zu seiner Genesung bei, *indem sie Tag und Nacht an seinem Lager wachte*.“
- **Konzessivsätze** geben eine Einräumung an. Einleitende Konjunktionen sind z. B.: „obwohl“, „obgleich“, „wenn auch“. Beispiel: „*Obwohl Arthur die schöne Dame nur undeutlich erkennen konnte*, beeindruckte ihn deren Schönheit sehr.“
- **Adversativsätze** geben einen Gegensatz an. Einleitende Konjunktion ist z. B.: „während“. Beispiel: „*Während Arthur den Kampf so bald wie möglich fortsetzen wollte*, war Merlin ganz und gar gegen eine erneute Gefährdung des Königs von England.“

6

Ez az az alap, amit a nyolcadikos bajor gimnazisták megtanulnak, s aztán párhuzamosan a különböző, általuk tanult nyelveken megvizsgálják, hogy az milyen szerkezetekkel fejezi ezt ki:

- Man baut Fabriken, damit neue Arbeitsplätze geschaffen werden.
- Я пою, чтобы вы не забыли Россию.
- Jött, hogy felvágja a fát. Azt akarja, hogy eladjuk a kocsit.
- Graeci convenerunt, ut spectacula viderent. → Graeci convenerunt spectacula visuri.

Stb.

⁶ I.m. pp.339-340

Finalsätze mit „um...zu“ und „damit“ antworten auf die Frage „Wozu?“ und „Zu welchem Zweck?“.

Wie ihr schon gerade gelernt habt, **im Deutschen** wird der Finalsatz mit dem Hauptsatz entweder durch die Konjunktion „um“ verbunden:

- Ich lerne fleißig Deutsch. Ich will in Deutschland studieren.

ich = ich: *Ich lerne fleißig Deutsch, um in München zu studieren.*

Indikativ

Indikativ

Oder durch die Konjunktion „damit“:

- Ich lerne fleißig Deutsch. Meine Mama soll zufrieden sein.

ich ≠ meine Mama: *Ich lerne fleißig Deutsch, damit meine Mama zufrieden ist.*

Indikativ

Indikativ

Im Ungarischen haben wir ein ganz anderes Problem: die Konjunktion „hogy“ ändert sich nicht, aber das Verb des untergeordneten Satzes steht in diesen Fall im Konjunktiv!

Szorgalmasan tanulok magyarul, hogy Budapesten menjek egyetemre.

Indikativ

Konjunktiv!!!

Szorgalmasan tanulok magyarul, hogy a nagyszüleim örüljenek.

Indikativ

Konjunktiv!!!

A Bajorországban nálam lévő nyelvtankönyvekben erre sem taláلتam megbízható magyarázó anyagot, ezért ismételten Hegedűs Rita, most már a Pons által kiadott *Grammatik kurz und bündig: UNGARISCH* példákra támaszkodom – néhol kissé átdolgozva:

- „hogy“- untergeordnete Sätze mit finaler Bedeutung:

(Azért) jött, hogy felvágja a fát.	Er kam, um das Holz zu zerhacken.
Eljött (azért), hogy elvigyen magával.	Sie kam, um mich mitzunehmen.

- Aber haben wir im Ungarischen auch solche untergeordnete „hogy“-Sätze, in denen ein geplantes, gewünschtes Ereignis dargestellt ist:

(Arra) várok, hogy kinyissák az uszodát.	Ich warte darauf, dass das Schwimmbad öffnet.
Mama (azt) akarta, hogy eladjuk a kocsit.	Mama wollte, dass wir das Auto verkaufen.
Fontos, hogy holnap iskolába menjünk.	Es ist wichtig, dass wir morgen zur Schule gehen.

Részben ismétlés, részben új anyag:

Konjugation des Verbs im Konjunktiv (=Wunsch- und Befehlsform)

	UNBESTIMMT	BESTIMMT
én	várj ak <i>valakit</i>	várj am <i>a tanárt</i>
te	várj (ál) <i>valakit</i>	várj (ad) <i>a tanárt</i>
ő	várj on <i>valakit</i>	várj a <i>a tanárt</i>
mi	várj unk <i>valakit</i>	várj uk <i>a tanárt</i>
ti	várj atok <i>valakit</i>	várj átok <i>a tanárt</i>
ők	várj anak <i>valakit</i>	várj ák <i>a tanárt</i>
én	szedj ek <i>valamit</i>	szedj em <i>a cseresznyét</i>
te	szedj (él) <i>valamit</i>	szedj (e)d <i>a cseresznyét</i>
ő	szedj en <i>valamit</i>	szedj e <i>a cseresznyét</i>
mi	szedj ünk <i>valamit</i>	szedj ük <i>a cseresznyét</i>
ti	szedj etek <i>valamit</i>	szedj étek <i>a cseresznyét</i>
ők	szedj enek <i>valamit</i>	szedj ék <i>a cseresznyét</i>
én	kerülj ek <i>valamit</i>	kerülj em <i>a bajt</i>
te	kerülj (él) <i>valamit</i>	kerül d <i>a bajt</i>
ő	kerülj ön <i>valamit</i>	kerülj e <i>a bajt</i>
mi	kerülj ünk <i>valamit</i>	kerülj ük <i>a bajt</i>
ti	kerülj etek <i>valamit</i>	kerülj étek <i>a bajt</i>
ők	kerülj enek <i>valamit</i>	kerülj ék <i>a bajt</i>

Gyakorló mondatok lehetnek ebben a témakörben:

Azt akarta, hog y vegyek Túró Rudit.	Azt akarta, hog y megvegyem az okostelefont.
Fontos, hog y írnál levelet.	Fontos, hog y megírjad a leckédet.
A tanárnő szólt, hog y hallgasson Mari zenét.	A tanárnő szólt, hog y hallgassa meg Mari a CD-t.
Papa kiabált, hog y tanuljunk.	Papa kiabált, hog y tanuljuk meg a matekot.
Nagymama mondta, hog y takarítsatok ki.	Nagymama mondta, hog y takarítsátok ki a szobátokat.
Arra várok, hog y főzzenek.	Arra várok, hog y megfőzzék az ebédet.

További, németről magyarra fordítandó mondatok lehetnek pl.:

- Mondtam, hogy menjen aludni.
- A tanár kérte, hogy ne menjél el.
- Fontos, hogy ne lepődj meg.
- Fontos, hogy figyeljenek.
- Kérte az igazgató, hogy álljon fel Attila.

A célhatározói „hogy“-os felszólító szándékú mondatok kötőmódjának tanításához további anyagot Seidler Andrea és Szajbély Gizella "Szia! Ungarisch für Anfänger" c. munkafüzetében találtam. (Megjegyzem, hogy a tankönyvük lépésről lépésre való nyelvtanításra nem használható, de munkafüzetének egyes gyakorló feladatai azért jól beépíthetőek a tanrendbe.)

Der Imperativ im Finalsatz

In ungarischen Finalsätzen steht das Prädikat nicht wie im Deutschen im Indikativ, sondern im Konjunktiv.

- z.B. Azért ülnek asztalhoz, **hog**y egyenek. Sie setzen sich an den Tisch, um zu essen.
Márta nagyon siet, **hog**y elérje a buszt. Márta beeilt sich, um den Bus zu erreichen.

In Negativsätzen: **hog**y + ne

- z.B. Azért siet, **hog**y ne kesse le a buszt.
Márta beeilt sich, um den Bus nicht zu versäumen.

Die Einleitung kann auch durch die Konjunktion **nehogy** erfolgen:

- z.B. Siet, **nehogy** lekesse a buszt.

7

---

⁷ Seidler Andrea és Szajbély Gizella *Szia! Ungarisch für Anfänger. Lehrbuch*, Wien, 2005. p.216

2. Alkosson felszólító mondatokat a példa szerint!

z.B. Alig várom, hogy _____ (találkozik, mi).
Alig várom, hogy találkozzunk.

Alig várom, hogy _____.

a. találkozik (mi)	g. keres, (te), engem
b. lát, (én), (téged)	h. indulni (mi)
c. elalszik, gyerek	i. átsül, hús
d. ehet, (én)	j. jóllakik, (ti)
e. befejez, (te), a munkát	k. eljön, (ők)
f. hívhat, (én), benneteket	l. koccint (mi)

4. Alkosson felszólító mondatokat az adott kifejezésekkel!

z.B. • Arra várunk, hogy _____ / Azt várjuk, hogy _____ – megérkeznek a vendégek.
• Arra várunk, hogy / azt várjuk, hogy megérkezzenek a vendégek.

Arra várunk, hogy _____ / Azt várjuk, hogy _____.

a. megérkeznek a vendégek	f. felírják a telefonszámukat
b. bejön a vonat	g. befűszerezed a húst
c. hozzák a kávé	h. kiveszi az utolsó süteményt
d. rendelték ti is	i. megkínálnak
e. felteszel egy lemezt	j. szól a zene

5. Alakítsa át a következő mondatokat összetett mondatokká a „fontos” szó használatával!

z.B. • Időben kell érkezned!   • Fontos, hogy időben érkezz.

a. Időben kell érkezned!	i. Hínetek kell nekem!
b. Enniük is kell valamit!	j. Mindenkinek küldenünk kell képeslapot!
c. Pihennie kell egy kicsit!	
d. Ma éjjel aludnotok kell!	
e. Mindenkinek vennünk kell valami ajándékot!	
f. Értenetek kell, mit mondatank nektek!	
g. Ismerned kell a szomszédaidat!	

7. Egészítse ki az alábbi mondatokat az adott szavakkal!

- z.B. • Azért jön, hogy _____. (megbeszél, (mi), probléma)
• Azért jön, hogy megbeszéljük a problémát.

- a. Azért jön, hogy _____ (megbeszél, (mi), probléma)
b. Azért főztem, hogy _____ valami finomat. (eszik, (ti))
c. Azért vagyunk együtt, hogy _____ (ünnepel, (mi))
d. Azért nem tesz több paprikát a húsrá, hogy ne _____ (van, csípős)
e. Azért megyünk ebbe a vendéglőbe, hogy _____ az igazi magyar halászlét.
(megkóstol, (ti))
f. Azért adom neked ezt a regényt, hogy _____ (elolvas, (te))
g. Azért vesznek zöldséget, hogy köretet _____ belőle. (készít, (ők))
h. Azért főzöm még a levest, hogy _____ a répa is. (megpuhul)
i. Azért hoztam ezt a tálat, hogy ebbe _____ a húst. (tesz, (te))
j. Azért megyünk, hogy _____ Jánost. (felköszönt, (mi))

8. Egészítse ki az alábbi mondatokat a példa szerint!

- z.B. • Azért szólok, nehogy _____ a rizst, mert nem jó. (megeszi, (te))
• Azért szólok, nehogy megedd a rizst, mert nem jó.

- a. Azért szólok, nehogy _____ a rizst, mert nem jó. (megeszi, (te))
b. Azért telefonálunk, nehogy _____ ebben az időben. (elindul, (ti))
c. Azért iszom kávét, nehogy _____ (elalszik, (én))
d. Azért szednek vitamint, nehogy _____ (megbetegszik, (ők))
e. Azért hallgatjuk halkán a zenét, nehogy _____ a szomszédok. (felébred)
f. Azért ébresztelek, nehogy _____ (elalszik, (te))
g. Azért megyünk taxival, nehogy _____ a koncertről. (elkésik, (mi))
h. Azért lassítok, nehogy _____ a rendőrök. (megbírságot)

9. Alakítsa át az előző feladat mondatait a „hogy ne” kifejezés használatával!

- z.B. • Azért szólok, nehogy megedd a rizst, mert nem jó.
• Azért szólok, hogy ne edd meg a rizst, mert nem jó.

⁸ Seidler Andrea és Szajbély Gizella *Szia! Ungarisch für Anfänger. Arbeitsbuch*, Wien, 2005. Pp.69-70.

---

3. Összegzés

Teljes mértékben tisztában vagyok azzal, hogy a konferenciaelőadásom más álláspontot tükröz, mint amit az ELTE Magyar mint idegen nyelv tanszéke tőlünk hallgatóktól, tanárjelöltektől elvár. A Tanszék célja, hogy bemutassa, hogyan kell a magyar mint idegen nyelvoktatást gondosan, a magyar nyelv logikájából születő rendszer alapján felépíteni, a lehető legsikeresebben és stabilan egymásból következő lépésekben tanítani.

Ez az idő azonban Bajorországban még nem jött el. Ez alapján az elv alapján lehet nemhivatalosan tanítani egy cserkészcsapatban, meg lehet ezt esetleg tenni egy magántanfolyamon – de nem állami bajor középiskolákban.

Az 1860-as években író ükapám petíciót fogalmazott meg egy pesti kávéházban a „magyar nyelv terjesztése és a német nyelvtől való önállósodása“ ügyében. Nagyon szomorúan kell megállapítanom, hogy ma, a bajor gimnáziumi helyzet alapján annak minden sorát átvehetném egy facebook-körlevélbe. Ugyanott tartunk, mint 150 évvel ezelőtt. A bajor középiskolákban a középkor tanévekre szétszórt szemeztetése közben Magyarországot meg sem említik. A magyar nyelv kapcsán a bajor gimnáziumi igazgatók szeme előtt valamiféle ködös, zűrzavaros kép jelenik meg, s ezért a diákok BMI-jelentkezési lapjait pecsételés helyett inkább a szemétkosárba dobják.

Ezért most a legfontosabb, hogy az elkövetkezendő 6-8 évben a bajor rendszerbe belesimulva a legnagyobb csöndben alkalmazkodjunk annak előírásaihoz, hogy megszerezzük a bajor gimnáziumi testületek „bizalmát“. Tudom, hogy ez nonszensz – de a németekkel nem nagyon lehet huzakodni. Ha mindenáron mást akarunk csinálni – ráadásul azt „egy senki által nem követhető rendben és nyelven“ – végképp megvonják tőlünk a magyar nyelv tanításának hivatalos lehetőségét.

Évek kellenek még ahhoz, hogy a Vezérkönyv alapján lépéseket tehessünk a Tanszék, és Szili Katalin tanárnő céljainak megvalósítása érdekében. Bízom benne, hogy sikerülni fog.